

Матеріальний збиток виражається в ушкодженні майна потерпілого (одяг, меблі тощо).

Значенням наслідків здійснення насильницьких статевих злочинів є те, що вони мають доказове значення. Так, наприклад, вагітність потерпілої, як правило, є наслідком учиненого статевого акту, причому еякуляція повинна здійснюватися усередину її. Використання презерватива або перерваний статевий акт може свідчити про інсценування злочину з боку потерпілої.

Установлення обставин, що підлягають доказуванню у справах про насильницькі статеві злочини, дозволяє правильно обрати напрямок розслідування, провести його повно, всебічно і об'єктивно.

Література

1. Аленин Ю. П., Тищенко В. В. Особенности расследования тяжких преступлений против личности. — О., 1996.
2. Аптопян Ю. М., Голубев В. П., Кудряков Ю. Н. Изнасилования: причины и предупреждение. — М., 1990.
3. Курс советской криминологии. Предупреждение преступности. — М., 1986. — 198 с.
4. Мастере У., Джонсон В., Колодни Р. Основы сексологии / Под ред. П. Д. Фанченко. — М.: Мир, 1998. — 545 с.
5. Могачев М. И. Серийные изнасилования. — М.: Логос, 2003. — 288 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хаврошока. — К., 2001.
7. Ривман Д. В. Виктимологические факторы и профилактика преступлений. — Ленинград, 1975. — 78 с.
8. Ривман Д. В. Использование виктимологических данных в предотвращении преступлений // Вопросы профилактики преступлений. — Ленинград, 1980. — С. 52–58.
9. Самойлов Г. А. Основы криминалистического учения о павыках. — М., 1968.
10. Теория доказательств в советском уголовном процессе / Под ред. П. В. Жогина. — М., 1973.
11. Хлынцов М. П. Борьба с половыми преступлениями: Автореф. дис... канд. юрид. наук. — Саратов, 1966. — 8 с.
12. Яблоков Н. П. Криминалистическая методика расследования. — М., 1985. — 57 с.
13. Яковлев Я. М. Половые преступления. — Душанбе: Ирфон, 1969.

УДК 340.6:351.713

Г. Л. Карпенко

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ В. П. КОЛМАКОВА ПРО МІСЦЕ ЕКСПЕРТИЗИ В УСТАНОВЛЕННІ ІСТИНИ В МИТНІЙ СПРАВІ

При виконанні покладених на митні органи завдань по забезпеченню здійснення митного контролю і митного оформлення товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, вдосконаленню форм і методів їх здійснення останнім часом все більш зростає роль експертизи.

Питаннями експертизи в митній справі в різний час займалися багато вчених, таких як Є. В. Додін, С. В. Ківалов, О. Р. Росинська, В. В. Тищенко, В. П. Шкарупа, Є. В. Жиряева, Л. В. Калаянова та інші, але теоретичною базою для їх

робіт були ідеї В. П. Колмакова щодо ролі, значення та організації використання спеціальних знань в ідентифікаційному процесі.

Інтерес для розвитку ролі експертизи в митній справі становить робота «Ідентифікаційні дії слідчого» (1977) [1], в якій велике місце займає виклад методів, які використовуються при ідентифікаційних слідчих діях, а також експертно-криміналістичних дослідженнях, аналіз практики і висвітлення тактичних прийомів підготовки об'єктів дослідження і допоміжних матеріалів при призначенні окремих видів криміналістичних експертиз.

До експертної ідентифікації В. П. Колмаков відніс встановлення тотожності за допомогою спеціальних знань експертів. Незважаючи на те, що у чинному Митному кодексі України 1991 р., чинному зараз (2002) і в проекті нового Митного кодексу України чітко визначено, що у разі потреби для участі в здійсненні митного контролю можуть бути залучені спеціалісти й експерти, в правовій літературі продовжує існувати думка про те, що в митній справі участь експерта обмежена лише при розслідуванні справ по контрабанді. Насправді ж спеціальні знання в митній справі в ролі умови належної ідентифікації знаходять своє застосування в усіх її сферах і напрямках [2].

Найбільш важливе місце в проведенні експертиз в митній справі належить системі митних лабораторій на чолі з Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи [3], в яке входять служби експертного забезпечення митних органів. Ці служби створюються при регіональних митницях, робота цих експертних установ здійснюється на основі відомчих актів Державної митної служби, зміст яких обумовлений основними завданнями, які виконує митна служба.

У системі експертних закладів України митні лабораторії займають особливе місце, оскільки вони:

- 1) здійснюють експертні дослідження у справах про контрабанду та порушення митних правил (застосування санкцій правових норм);
- 2) у справах про надання дозволів на здійснення операцій, пов'язаних з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, вибір митного режиму і інших операцій, які здійснюються за участю фізичних і юридичних осіб (застосування диспозиції правових норм).

До завдань митних лабораторій належать:

по-перше, надання висновків про відповідність стану переміщуваних товарів і транспортних засобів даним, які містяться в товаросупровідних документах;

по-друге, надання висновків щодо можливості переміщення через митний кордон України тих або інших предметів;

по-третє, надання висновків щодо відповідності товарів коду по УКТЗЕД для визначення митної вартості і стягнення податків і зборів.

Спеціальні знання необхідні при вирішенні питань щодо переміщення через митний кордон культурних історичних цінностей, зброї, товарів подвійного призначення, не говорячи вже про проведення екологічного, радіаційного, фітосанітарного та інших видів спеціального контролю при здійсненні митних процедур. Таким чином, твердження В.П. Колмакова про значення спеціальних

знань в криміналістичній ідентифікації отримало своє підтвердження в митній ідентифікації.

В. П. Колмаков виявив необґрунтоване безмежне розширення об'єктів криміналістичної експертизи за рахунок судово-медичних, хімічних і біологічних об'єктів, оскільки для їх дослідження необхідні спеціальні пізнання в названих галузях наук. Тому ним було запропоновано у всіх криміналістичних установах МЮ союзних республік мати в числі штатних експертів таких спеціалістів, як біологи (ботаніки), хіміки (фізико-хіміки) та ін. Для здійснення окремих комплексних досліджень слід було б дозволити цим установам залучати позаштатних експертів-спеціалістів різних галузей знань, виділивши необхідні асигнування і встановивши певний порядок залучення названих фахівців до експертних досліджень.

Ці ідеї знайшли своє втілення і сьогодні. У штаті експертних лабораторій Державної митної служби України на чолі з Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи працюють спеціалісти самих різних галузей знань, що надає можливість проведення таких експертиз:

1) фізико-хімічні:

- дослідження речовин органічного походження, поверхнево-активних речовин і лако-фарбних матеріалів і покриттів;
- дослідження полімерів, полімерних матеріалів і виробів з них;
- дослідження паперово-целюлозної продукції, деревини, текстильних матеріалів і виробів з текстилю;
- дослідження нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів;
- дослідження продукції хімічної промисловості неорганічного походження;
- дослідження чорних, кольорових, дорогоцінних матеріалів, сплавів і виробів з них;
- дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин і їх аналогів і прекурсорів, отруйних і сильнодіючих речовин;
- дослідження лікувальних засобів і біологічно-активних речовин (пестицидів, дезінфікуючих речовин і біологічних добавок);
- дослідження товарів харчового призначення;
- дослідження спиртових рідин, безалкогольної продукції і тютюну;

2) криміналістичні:

- почеркознавчі — дослідження почерку і підписів;
- технічні експертизи документів, грошей — дослідження реквізитів документів; друкарських форм і їх відбитків;
- трасологічні — дослідження холодної зброї; замикаючих і контрольних засобів, знарядь, інструментів і рельєфних знаків;
- балістичні — дослідження вогнепальної зброї і боєприпасів;

3) інженерно-технічні:

- дослідження машин, механізмів і їх складових частин, виробничого оснащення і устаткування, побутових приладів, мікросхем, комп'ютерної техніки і засобів зв'язку;

4) товарознавчі:

– товарознавче дослідження машин, устаткування, сировини і товарів народного споживання;

5) автотоварознавчі:

– автотоварознавче дослідження вартості транспортних засобів;

6) гемологічні:

– дослідження коштовних, напівкоштовних каменів, біжутерії і ювелірних виробів;

7) експортний контроль:

– дослідження товарів, митне оформлення яких підпадає під дію законодавства по експортному контролю.

Незважаючи на високу якість проведення експертних досліджень, висновки експертних установ (не тільки митних, а й інших установ, за допомогою яких приймаються рішення щодо переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, наприклад санітарних, екологічних і інших) є доказами, які є основою для прийняття управлінського рішення щодо дозволу про переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, але ці висновки не є одним з видів доказів у справах про контрабанду та порушення митних правил, до того ж вони при розгляді цих справ підлягають перевірці експертними установами, які визначені в Законі України «Про судову експертизу» [4], тобто висновки експертних установ митних органів у кримінальних і адміністративних справах слід розглядати як внутрішні документи, які не визнаються судовими органами при розгляді таких справ у ролі доказів.

Вирішити це питання можливо шляхом внесення доповнень у Закон України «Про судову експертизу» з вказівкою на те, що в перелік експертних установ, висновки яких є доказами в кримінальних, цивільних, господарських і адміністративних справах, необхідно включити і митні лабораторії. Цю ідею підтримав Президент України в одному з пунктів свого Указу «Програма боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил на 2008–2009 рік» від 04.03.2008 р. [5]. Хочеться вірити, що Програма Президента буде виконана належним чином, а висновки митних лабораторій стануть доказами в судочинстві.

Слід зазначити, що рекомендації В. П. Колмакова щодо процедури використання спеціальних знань знайшли своє відображення у відомчих документах Державної митної служби щодо форми та реквізитів постанов про призначення експертиз, процедурах та інших документах, пов'язаних з проведенням експертиз або з участю спеціаліста [2].

Література

1. Колмаков В. П. Идентификационные действия следователя. — М.: Юрид. лит., 1977.
2. Додип Е. В. Влияние идей В. П. Колмакова о роли криминалистической идентификации на процесс оптимизации приятия решений в таможенном деле // Митна справа. — 2008. — № 4. — С. 8–11.
3. Положення про Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи: Паказ державної митної служби України від 29.03.2004 р. № 220. — ЦІАУ, версія 9.4.0.0.
4. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 28. — Ст. 232.